

Til Studenterspørgsmaalet.

Af

Nina Bang, f. Ellinger.

For et Aars Tid siden begyndte jeg at samle Materiale til en Undersøgelse over Studenterverdenens Rekruteringsforhold i Løbet af det sidste Halvhundredaar. Under dette Arbejde blev jeg gjort opmærksom paa, at Fuldmægtig i Statens statistiske Bureau, Hr. Adolph Jensen, var beskæftiget med et lignende Arbejde, og jeg lod da mit Materiale ligge. Ved nu at læse Hr. Jensens Afhandling i Nationaløkonomisk Tidsskrift, 1900, ser jeg imidlertid, at det paa et bestemt Punkt netop kan tjene til at udfylde hans, og jeg har derfor atter taget det frem.

Min Undersøgelse var langt fra saa omfattende som Hr. Jensens; den gik kun ud paa Et; at finde Studentens Faders Livsstilling. I den aarlige Studenterfortegnelse findes Opgivelser herom først fra Aaret 1885, og disse er blevet benyttede af Hr. Jensen; for de tidligere Aars Vedkommende har det været nødvendigt at søge tilbage til Skoleprogrammerne og til enkelte Examensprotokoller. Dette har været et overordentligt besværligt Arbejde. Det er nemlig kun ganske undtagelsesvis, at Programmerne opgiver Faderens Stilling ved Student-

ens Navn; den har maattet søges ved dennes Indtrædelse i Skolen. Som Regel har det derfor været nødvendigt for at bestemme et enkelt Aars Studenter at gennemgaa Programmerne for alle de Aar, en Dreng normalt gaar i Latinskole, og desuden for et Par Aar til af Hensyn til Oversidderne. Alle Statsskolens Disciple er paa den Maade blevet bestemte fra 1855 til 1885, ialt altsaa for 30 Aar. En lille Unøjagtighed kan naturligvis fremkomme derved, at det er Faderens Livsstilling, da han satte Sønnen i Latinskole, ikke da Sønnen blev Student, der er opgivet.

Ved de private Latinskolers Disciple er der nogle Huller. Mariboers Skole har saaledes i sit Program ingen Opgivelser om Fædrenes Livsstillinger; heller ikke Skolens Examensprotokol, der er afleveret til Provinsarkivet ved København, indeholder saadanne. For Nørrebros Latinskole gælder det samme, men da denne Skole kun har dimitteret i to af de her behandlede Aar, er det af mindre Vigtighed.

Dette er Skoledisciplene. Med Hensyn til Privatisterne er Materialet mere mangelfuldt. De enkelte Privatister, der forekommer rundt om ved Provinsbyernes Skoler, spiller kun en ringe Rolle; jævnlig har de endogsaa kunnet bestemmes, idet de har vist sig at være Disciple, der paa Grund af Ikke-Opflytning el. lign er udtagne af Skolen, men som efter privat Forberedelse giver Møde ved deres gamle Skoler for at faa Examen. Værre er det med den store Mængde, der fra 70'ernes Slutning indstiller sig ved de københavnske Privatskoler. Schneekloths Skole har Opgivelse om sine Privatisters Herkomst; om dem ved det von Westenske Institut har jeg fundet Oplysninger i den

til Provinsarkivet afleverede Examensprotokol; derimod mangler jeg Opgivelser for Borgerdydskolen i København, Haderslev Læreres, Mariboers og Hauchs Skoler; den sidstes Examensprotokol, som findes paa Provinsarkivet, har ingen Oplysninger. De Ubekendtes Antal voxer desværre derved, alt som Tiden skrider frem. De udgør i Procent af Samtlige — jeg udelader ligesom Hr. Jensen de islandske Studenter, men medtager de kvindelige, der dog før 1885 kun udgør et forsvindende Antal:

1855—59.....	10,6
1860—64.....	12,2
1865—69.....	12,8
1870—74.....	14,2
1875—79.....	20,4
1880—84.....	22,2

Det er ikke at formode, at disse Manglende fordeles sig jævnt over de forskellige Grupper, da Privatisterne jo særlig rekruteres fra bestemte Lag, men jeg har ikke kunnet komme Sagen nærmere. Nogen Sondring mellem Disciple og Privatister har jeg ikke foretaget; jeg har i Reglen kun kunnet bestemme enkelte af Privatisterne hvert Aar; først fra 1879 er Tallet voxet. I dette Aar bestemte jeg 12, i hvert af de følgende Aar henholdsvis 12, 18, 32, 35.

Min Klassifikation falder paa det nærmeste sammen med Hr. Jensens; kun har jeg leddelt den meget mere, men ved nogle Sammenlægninger kan jeg omtrent faa de 8 Grupper frem; der er kun én, der volder nogen Vanskelighed, nemlig Hr. Jensens Gruppe VI »Mindre Næringsdrivende«, hvortil han foruden Købmænd og Haandværksmestre har henregnet »Kontorister o. lign.«, altsaa vel Bogholdere, Fuldmægtige, Forvaltere osv.;

disse Stillinger har jeg lagt til Gruppen: Bestillingsmænd og Funktionærer, hvortil jeg i det hele har henregnet Folk med »beskedne, men gennemgaaende sikre Indtægter«. Portnere og Bude har jeg slaaet sammen i en Gruppe for sig med mere underordnede Bestillingsmænd og Funktionærer, saaledes bl. a. Underofficerer, Arrestforvarere o. lign. Til Læger har jeg henregnet Tandlæger, Dyrlæger og — noget upraktisk maa jeg indrømme — Apothekere. Direktører o. lign., som jeg havde samlet i en Gruppe: Højere Funktionærer, har jeg her lagt til »Større Næringsdrivende«.

De Studenter, hvis Fædres Livsstillinger er bekendt, fordeler sig da paa følgende Maade: (Se omstaaende Tabel).

Sønner af	1855—59		1860—64		1865—69		1870—74		1875—79		1880—84	
	Antal Dimitterede	pCt.	Antal Dimitterede	pCt.	Antal Dimitterede	pCt.	Antal Dimitterede	pCt.	Antal Dimitterede	pCt.	Antal Dimitterede	pCt.
I. Embedsmænd o. l.	290	43,2	325	40,0	354	36,3	294	38,0	246	33,8	283	26,4
II. Liberale Erhverv.	56	8,4	53	6,5	79	8,1	84	10,8	104	14,3	116	10,9
III. Større Næringsdrivende o. l. . .	124	18,6	160	19,7	201	20,6	137	17,6	138	19,0	195	18,4
IV. Skolelærere.	11	1,7	20	2,5	34	3,5	34	4,4	28	3,9	59	5,6
V. Bestillingsmænd o. l.	63	9,4	71	8,7	81	8,3	60	7,7	73	10,1	97	9,1
VI. Underordnede Bestillingsmænd o. l.	8	1,2	9	1,1	21	2,2	7	0,9	15	2,2	11	1,0
VII. Mindre Næringsdrivende	103	15,4	137	16,8	175	17,9	140	18,1	96	13,3	175	16,5
VIII. Arbejdere			3	0,4	1	0,1			1	0,1	3	0,5
IX. Bønder.	14	2,1	35	4,3	29	3	19	2,5	24	3,3	123	11,6
Ialt.	669	100	813	100	975	100	775	100	725	100	1062	100
Uangivet.	79		109		125		110		148		246	

Slaar vi disse 6 Femaar sammen i 2 Femtenaar, saaledes at altsaa 1870 danner Skillelinjen fordeler Studenterne sig som følger:

Sonner af	1855—69		1870—84	
	Antal Dimittender	pCt.	Antal Dimittender	pCt.
I. Embedsmænd o. l.	969	39,4	823	32,1
II. Liberale Erhverv	188	7,7	304	11,9
III. Større Næringsdrivende o. l.	485	19,7	470	18,3
IV. Skolelærere	65	2,7	121	4,7
V. Bestillingsmænd o. l.	215	8,7	230	9,0
VI. Underordnede Bestillingsmænd o. l.	38	1,5	33	1,3
VII. Mindre Næringsdrivende	415	16,9	411	16,0
VIII. Arbejdere	4	0,2	4	0,2
IX. Bønder	78	3,2	166	6,
Ialt	2457	100	2562	100

Det vil ses, hvilke ringe Forandringer der er foregaaet. Mærkeligst er vel Embedssønnernes baade relative og absolute Tilbagegang. Væksten i Gruppe II forklares let ved den mere fremtrædende Rolle, de liberale Erhverv selv spiller i Tiden efter 1870. De andre store Grupper er saa godt som uforandrede; kun Skolelærere og Bønder rykker godt frem.

Vi følger dernæst Hr. Jensens Exempel og slaar de faste Stillinger og liberale Erhverv sammen i én Gruppe, Næringsdrivende i By og paa Land sammen i en anden. Ved en saadan Sammendragning bødes

der ogsaa lidt paa den ved Materialets Mangler forarsagede Unøjagtighed. Det er nemlig sandsynligt, at Størsteparten af de uopgivne, særlig fra de to sidste Femaar er Bønder- og Skolelærersønner, og da disse gaar hver til sin Gruppe, ophæver Fejlene vel nogenlunde hinanden.

Tager vi nu disse to Grupper i de to Femtenaar, ser vi atter, hvor ringe Forskydningen er:

Sommer af	1855—69		1870—84	
	Antal Dimitter	pCt.	Antal Dimitter	pCt.
I. Faste Stillinger og liberale Erhverv	1475	60	1511	59
II. Næringsdrivende i By og paa Land	982	40	1051	41
Ialt . . .	2457	100	2562	100

De tilsvarende Tal for det af Hr. Jensen behandlede Femtenaar er for Gruppe I 46 0/0, for Gruppe II 54 0/0.

Forløberne til denne komplette Omvæltning spores dog allerede i det her behandlede Tidsrum, naar man tager de to Grupper Femaar efter Femaar: (Se omstaaende Tabel):

Forholdet mellem de to Grupper er, naar undtages en svag Ændring i 60'erne, det samme, indtil vi naar 1880. Her sætter de Næringsdrivende stærkt ind og fortsætter dermed ind i den af Hr. Jensen behandlede

Sønner af	1855—59		1860—64		1865—69		1870—74		1875—79	
	Antal Dimittender	pCt.	Antal Dimittender	pCt.	Antal Dimittender	pCt.	Antal Dimittender	pCt.	Antal Dimittender	pCt.
Gruppe I	428	64	478	59	569	58	479	62	466	64
Gruppe II	241	36	335	41	406	42	296	38	259	36
Ialt...	669	100	813	100	975	100	775	100	725	100

Sønner af	1880—84		1885—89		1890—94		1895—99	
	Antal Dimittender	pCt.	Antal Dimittender	pCt.	Antal Dimittender	pCt.	Antal Dimittender	pCt.
Gruppe I	566	53	760	42	870	46	906	49
Gruppe II	496	47	1069	58	1020	54	922	51
Ialt...	1062	100	1829	100	1890	100	1828	100

Periode, dog med Kulmination allerede i det første Femaar.

Vi befinder os da nu aabenbart paa Vej tilbage mod det gamle Forhold, at det bliver Folk med gennemgaaende faste, omend oftest beskedne Indtægter, der lader deres Sønner studere, saaledes som Forholdet var før de Næringsdrivendes Fremtrængen i 80'erne.

Tager vi, ikke Femaar, men Tiaar, er Tallene følgende:

Sønner af	1870—79		1880—89		1890—99	
	Antal Dimittender	pCt.	Antal Dimittender	pCt.	Antal Dimittender	pCt.
Gruppe I	945	63	1326	46	1776	48
Gruppe II	555	37	1565	54	1942	52

Rimeligvis vilde Tallene i det midterste Tiaar endda blive mere forskudte, hvis de uopgivne Antal ikke var saa stort. De ubekendte Bøndersønner influerer sikkert mere paa Gruppe II end de ubekendte Skolelærer-sønner paa Gruppe I.

Man har utvivlsomt Ret til i denne Væxt af de Næringsdrivendes Gruppe i 80'erne at se et Udslag af 70'ernes ændrede økonomiske Forhold, dels i Byerne, dels paa Landet; i Byerne med Stordriftens Fremvæxt paa Smaadriftens Bekostning, paa Landet med Landbrugskrisen. Begge Forhold maatte opforde de Næringsdrivende til i højere Grad at sikre deres Sønners Fremtid ved en Uddannelse, som gav Udsigt til en fast Ansættelse.

Da man muligvis en Gang i en senere Fremtid kunde ønske at foretage Undersøgelser over det Kontingent, som enkelte Bestanddele indenfor de nævnte 8

Sønner af	I				II				III				VII			IX	
	Præster	Lærere v. de højere Skoler	Rets- og Administrations-embedsmænd	Læger	Sagførere	Officerer	Godsejere	Forpagtere	Proprietærer	Fabrikanter	Grosserere	Højere Funktionærer	Købmænd	Mestre	Gartnere	Gaardmænd	Husmænd
1855—59	154	25	63	34	14	30	15	16	30	15	33	15	53	47	3	12	2
1860—64	170	32	59	50	14	31	29	17	38	21	43	12	79	58	*	31	4
1865—69	194	23	61	56	20	38	31	21	46	23	56	24	94	78	3	26	3
1870—74	144	41	50	46	13	54	31	13	26	15	37	15	85	51	4	17	2
1875—79	108	20	54	43	21	65	30	15	32	12	37	12	44	49	3	18	6
1880—84	106	27	69	53	28	64	27	20	48	24	47	29	98	69	8	106	17
Ialt ...	876	168	356	282	119	282	163	102	220	110	253	107	453	352	21	210	33

(9) Grupper stiller til den akademiske Verden, og da det som sagt er forbundet med stort Besvær at samle Materiale for disse Aar, giver jeg her nogle af Grupperne opløst i deres Bestanddele, nemlig Grupperne I, II, III, VII og IX; for Gruppe II's Vedkommende udskiller jeg dog kun Officererne.